

Taaldomeinen in samenhang:

VOORBEELDEN VAN GEÏNTEGREERD LEES- EN SCHRIJFONDERWIJS

Schrijven vergroot de leesvaardigheid en zorgt ervoor dat wat leerlingen lezen beter beklijft, zo laat onderzoek van onder andere Graham en Hebert (2010) zien. En andersom geldt hetzelfde: wanneer leerlingen voorbeelden van een bepaald tekstgenre, zoals een betoog, bestuderen, schrijven ze een betoog van betere kwaliteit. Het aanbieden van taaldomeinen in samenhang biedt daarnaast goede mogelijkheden voor een meer diepgaande verwerking van en reflectie op de inhoud van teksten. In dit artikel beschrijven we concrete voorbeelden van lessen en lessenreeksen die docenten hebben ontwikkeld binnen het project *Geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs* (GLS) in het voortgezet onderwijs.

Gerdineke van Silfhout

Over de auteur

GERDINEKE VAN SILFHOUT

is gepromoveerd op de begrijpelijkheid van studieteksten in het voortgezet onderwijs. Ze werkt als leerplanontwikkelaar taal bij SLO, stichting leerplanontwikkeling. Thema's en projecten richten zich op fictie en literatuur, geïntegreerd taalonderwijs, taal in andere vakken en toetsing van productieve vaardigheden.

DE TEKST CENTRAAL

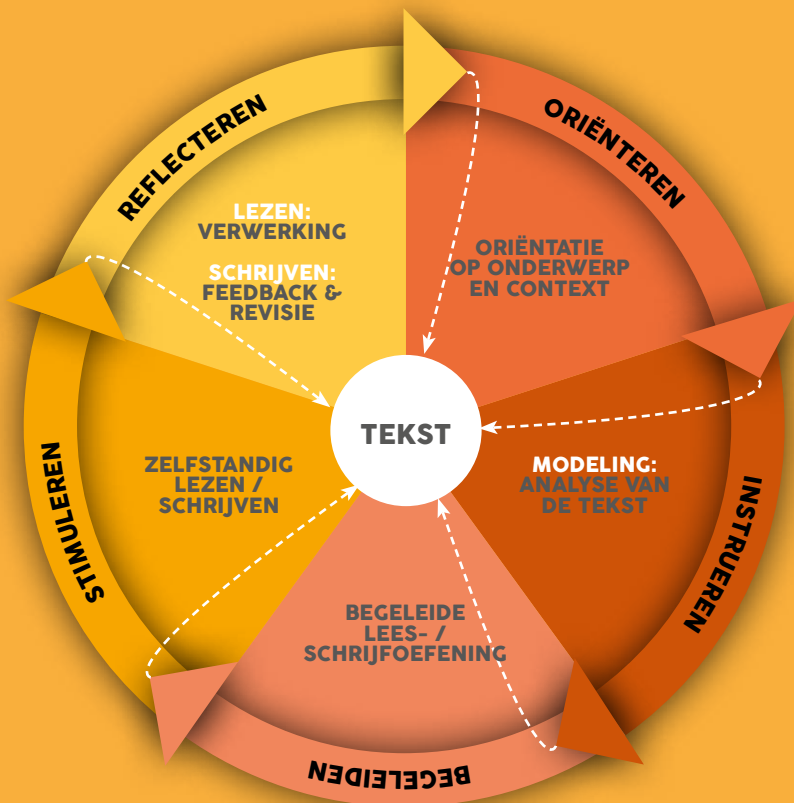
In geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs staat de tekst centraal. Het gaat erom hoe in teksten betekenis wordt gerealiseerd: hoe geeft een schrijver betekenis met de tekst en een lezer betekenis aan een tekst? Het doel van geïntegreerd taalonderwijs is uiteindelijk dat leerlingen verschillende genres en tekstsoorten in verschillende contexten effectief leren hanteren. De aspecten die daarbij een belangrijke rol spelen, zijn:

- *Het tekstdoel:* Welk doel beoogt de tekst? Gaat het om een verhaal, een verslag, een verklaring of een betoog?

- *Het onderwerp:* Waar gaat de tekst over? Is het onderwerp nieuw, actueel, welke voorkennis heeft de lezer al?
- *De context:* In welke context wordt de tekst gebruikt? Gaat het om een reclametekst van een bepaald product aan de zijkant van een voetbalveld of om een verslag van een excursie bij het vak biologie?
- *Taalmiddelen/register:* Welke taalmiddelen worden er ingezet, afgestemd op het doel, onderwerp en de context van een tekst?

ONDERWIJS-LEERCYCLUS

Om leerlingen steeds meer te laten ontdekken aan de tekst(en) die ze lezen, schrijven of bespreken, doorlopen de docent en de leerlingen verschillende fasen van de onderwijsleercyclus (Burns & Joyce, 1991). In de onderwijsleercyclus zijn verschillende fasen te onderscheiden: oriënteren, instrueren, begeleiden, stimuleren en evalueren, zoals de figuur laat zien. Hieronder bespreken we een beproefde lessenreeks en een methodeopdracht, die zijn (her)ontworpen aan de hand van de onderwijsleercyclus.

**DE FASEN VAN DE ONDERWIJSLEERCYCLUS BIJ
GËÏNTEGREERD TAALONDERWIJS (BURNS & JOYCE, 1991).**

DE UITWERKING VAN ELKE FASE IS TERUG TE VINDEN
OP [HTTP://NEDERLANDS.SLO.NL/GLS.//](http://nederlands.slo.nl/gls/)

DAEDALUS & ICARUS

In deze lessenreeks schrijven leerlingen uit de tweede klas een verhaal waarvoor ze de mythe Daedalus & Icarus hebben bestudeerd. De leerlingen bedenken eerst in groepjes een verhaal met behulp van *Story Cubes*, verhaaldobbelstenen met symbolen en plaatjes. Centraal staan de beschrijving van de held en de verhaallijn. Na een klassikale uitwisseling van de verhalen werken de leerlingen hun verhaal individueel uit, waarbij ze minstens twee metaforen gebruiken.

De volgende les staat in het teken van het samen ontdekken van belangrijke verhaalelementen, zoals de verhaallijn en spanning. De leerlingverhalen uit de eerste les dienen hiervoor als input. De docent bespreekt met de leerlingen de verhaallijn van een van de verhalen die worden voorgelezen. Daarna lezen twee andere leerlingen alleen hun inleiding voor en volgt opnieuw een nabespreking. Ten slotte lezen enkele leerlingen hun eerste zin voor en de klas analyseert: hoeveel informatie staat er in de zin? Bevat de zin een spannings-element? Hoe is de woordkeuze? Juist in de eerste zin blijken de individuele verschillen tussen leerlingen tot uitdrukking te komen. In het tweede deel van de les voorzien de leerlingen elkaars teksten van commentaar met een feedbackformulier, waarbij opnieuw de focus ligt op de verhaallijn en beeldspraak. Als huiswerk verbeteren ze hun eigen tekst.

De derde les begint met het individueel lezen van het verhaal van Ovidius over Daedalus en Icarus, met speciale aandacht voor de verhaallijn en beeldspraak. De docent leest daarna het verhaal interactief voor, wijzend op de verhaallijn en het literaire taalgebruik. Wat doet Ovidius? Welke taalmiddelen gebruikt hij? Wie laat hij spreken? Wie

niet en waarom? Onderbreken dialogen de verhaallijn of doet Ovidius dit met een speciaal doel? Vervolgens gaan de leerlingen nog een keer aan de slag met hun eigen verhaal aan de hand van het voorbeeld van Daedalus en Icarus.

In deze lessenreeks schrijven docent en leerlingen aanvankelijk gezamenlijk en vindt aan het einde de reflectie op een voorbeeldtekst plaats. Rode draad vormen de structuur van het verhaal, de beschrijving van personages en het gebruik van beeldspraak. Leerlingen zijn enthousiast over de lessenreeks, waarbij de *Story Cubes* voor een activerende start zorgen. Dat elk groepje begint met een gezamenlijk verhaal, dat vervolgens leidt tot zeer uiteenlopende individuele uitwerkingen, werkt erg motiverend. De focus op 'slechts' enkele aspecten van de tekst, de verhaallijn en beeldspraak, zorgt voor goed gestructureerde eindproducten.

ADVERTENTIE- TEKST 'NIEUWE TABLET'

Dit voorbeeld betreft een bestaande schrijfopdracht die opnieuw is ontworpen, zodat lezen en schrijven geïntegreerd aan bod komen en er sprake is van een diepere verwerking door de verschillende fasen van de onderwijsleercyclus te doorlopen. In de oorspronkelijke opdracht analyseren leerlingen het doel en de kenmerken van een voorbeeldadvertentie aan de hand van de leertekst. Vervolgens schrijven ze zelfstandig een advertentie 'Nieuwe tablet', eerst voor jongeren van 12 tot 16 jaar, vervolgens voor ouders met kleuters en ten slotte voor 65-plussers, lettend op passend taalgebruik, passende toon en goede slogans.

In de nieuwe les zoeken leerlingen zelf advertenties voor verschillende leeftijdsgroepen, zodat ze zich oriënteren op de inhoud en context. Vervolgens analyseren de leerlingen klassikaal met de docent een advertentie voor jongeren, waarbij de docent kenmerken en criteria noteert, gericht op doel, publiek, toon en taalgebruik. Daarna schrijven de leerlingen gezamenlijk een advertentie voor jongeren, door klassikaal zin voor zin de advertentie te bedenken, af te wegen en te bespreken.

In de tweede les gaan de leerlingen in groepjes na wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen advertenties voor jongeren, ouderen en ouders met kleine kinderen, op basis van de zelfgezochte advertenties. Opnieuw worden observaties opgeschreven en klassikaal uitgewisseld. Vervolgens krijgen de leerlingen de keuze om de gezamenlijk geschreven advertentie voor jongeren te herschrijven naar een tekst voor ouders met kleuters of voor 65-plussers. Hierin nemen ze ook een slogan op. In de lessenreeks is ook een feedbackronde opgenomen, waarin leerlingen *peer feedback* geven op elkaars werk aan de hand van de voorbeeldadvertenties en de opgestelde criteria en kenmerken.

ONTWIKKEL- INSTRUMENT GLS

Met het ontwikkelinstrument *Geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs* kan iedereen zelf geïntegreerde lees- en schrijflessen ontwerpen. Lesactiviteiten kunnen daarbij gekoppeld worden aan de fasen uit de onderwijsleercyclus. Het instrument staat online op <http://nederlands.slo.nl/gls>, waar meer voorbeelden van beproefde lessenreeksen, bewerkte methodeopdrachten en lessuggesties te vinden zijn.

REFERENTIES

Burns, A. & Joyce, H. (1991). *Teachers' voices 4: Staying learner-centered in a competency-based curriculum*. Sydney: National Centre for English Language Teaching and Research, Macquarie University.

Graham, S. & Hebert, M. A. (2010). *Writing to read: Evidence for how writing can improve reading* (A Carnegie Corporation Time to Act Report). Washington DC: Alliance for Excellent Education.